

СТАНОВЛЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ ДЕРЖАВИ ЯК НАСЛІДОК ТА ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

У статті мова йде про формування Німецької держави та системи міжнародних відносин як двоєдиний процес. Формування Німецької держави розглядається як наслідок і як фактор становлення системи міжнародних відносин, а становлення системи міжнародних відносин – як наслідок і як фактор становлення Німецької держави.

Ключові слова: система міжнародних відносин, Німецька держава, еволюція.

Galyna Ivasiuk. The formation of the German state as a result and a factor of international relations' system evolution. The article focuses on the formation of the German state and the system of international relations as a dual process. Formation of the German state is looked upon as a result and as a factor of formation of the international system, and the formation of the international system is looked upon as a result and as a factor of the German state formation.

Key words: international relations, German state, evolution.

Галина Івасюк. Становление Германского государства как следствие и фактор формирования системы международных отношений. В статье рассматривается формирование Германского государства и системы международных отношений как двуединый процесс. Формирование Германского государства рассматривается как следствие и как фактор становления системы международных отношений, а становление системы международных отношений - как следствие и как фактор становления Германского государства.

Ключевые слова: система международных отношений, Германское государство, эволюция.

Постановка наукової проблеми та її значення. У процесі аналізу формування і розвитку Німецької державності досить спірним постає популярний висновок, що Німеччина як держава сформувалася всупереч впливам системи міжнародних відносин. Можна припустити, що система міжнародних відносин в такому випадку трактується як сукупність акторів із різноспрямованими інтересами, а не як цілість, що має певні властивості, відмінні від властивостей її елементів. У нашому дослідженні ми пропонуємо розглянути двоєдиність еволюції міжнародної системи та Німецької держави як її елемента, припускаючи при цьому, що, з одного боку, саме взаємовпливи між елементами призводять до формування системи вищого порядку, а, з іншого боку, система вищого порядку буде впливати на поведінку елементів, що її утворили. При такому підході становлення Німецької держави постає і як чинник, і як наслідок еволюції міжнародної системи, де еволюцію будемо розглядати як процес самоорганізації в системі міжнародних відносин.

Проблему формування Німецької держави значною мірою досліджено широким колом істориків, політологів та правознавців. Дана тематика неодноразово висвітлювалася в комплексних працях з історії Німеччини, до яких належить і багатотомне видання під редакцією А.Р. Мюллера, Р. Бруха та Б. Гофмайстера¹. Флоріан Бух² здійснив дослідження суспільства та зовнішньої політики Німецького району у 1867-1882 рр. Роль Німецької імперії у Першій світовій війні розглядалася в численних наукових дослідженнях, у тому числі Б.Г. Ліддл Гартом³ та А. Зайончковським⁴. На юридичних аспектах об'єднання німецьких земель зупинявся В. Баев⁵, а геополітичну проблему новоствореної Німецької держави чітко окреслив Дж. Фрідмен⁶. Ключові аспекти становлення та функціонування Віденської системи міжнародних відносин освітлено О. Коппель та В. Копійкою⁷. Проте, не зважаючи на значне опрацювання тематики, становлення Німецької держави розглядається відірвано від еволюції системи міжнародних відносин, а сама еволюції міжнародної системи подається як сукупність чітко розмежованих між собою великими війнами історичних проміжків. Водночас постає запитання, які системні фактори сприяли становленню Німецької держави та як становлення Німецької держави вплинуло на подальшу еволюцію міжнародної системи.

Метою нашого дослідження є проаналізувати становлення Німецької держави в контексті взаємовпливів із системою міжнародних відносин. Для досягнення мети було поставлено наступні *завдання*: розглянути причини роздрібності на території Німеччини у Вестфальській міжнародній системі; проаналізувати вплив міжнародної системи на формування Німецької держави; дослідити вплив Німецької держави на подальшу еволюцію системи міжнародних відносин; виокремити геопросторові закономірності формування міжнародної системи та роль Німеччини в цьому процесі.

Вже з моменту роздрібності німецьких земель у Вестфальській міжнародній системі внаслідок встановлення силового балансу між Габсбургською монархією та Францією можна спостерігати особливу роль німецького геопростору як необхідного елемента силового балансу в Європі. Потенційно мала сформуватися потуга, яка розмежує інтереси конкуруючих сторін, проте в замкнутій континентальній системі вона залишалася заблокованою, що в реаліях XVII ст. вилилося у дезінтеграцію геополітичного центру як запоруку силового балансу та стабільності. Проте дезінтегрований центр був не єдиною можливістю встановлення балансу в міжнародній системі.

Становленню Німецької держави та нарощенню її силового потенціалу сприяла інтеграція у євро-

пейську систему зовнішніх акторів – морської потуги Великобританії та сухопутної потуги Росії. Очевидно, що між Великобританією та Францією, а також між Габсбургською монархією та Росією існував геополітичний конфлікт інтересів. Посилення Пруссії та її прагнення здобути системотворчий вплив і Великобританія, і Росія використали як нагоду створити природну протизагу до своїх геополітичних опонентів. Тяжіння морської Великобританії та сухопутної Росії встановити союз із геополітичним центром Європи стає очевидним у контексті Семилітньої війни, де Великобританія змінює традиційний союз із Австрією на союз із Пруссією, а від поразки Пруссією рятує раптовий нейтралітет Росії, який можна було б пояснити виключно особистісними симпатіями правителя, якби схожі геополітичні конфігурації в міжнародній системі не стали повторюваними.

Аналізуючи стратегії провідних держав на Віденському конгресі, доходимо до висновку, що Пруссія тяжіла до підтримки інтересів Великобританії та Росії на протизагу до Франції та Австрії. І хоча історія Віденської системи свідчить про дещо інший розвиток подій, саме проекція сил морської Великобританії та сухопутної Росії дозволяла Пруссії вільно діяти в Європі. Аналогічно і після поразки у Першій світовій війні Німеччина відновлює вплив на систему міжнародних відносин завдяки союзу з Росією та економічній підтримці морських потуг, якими на той момент уже були і Великобританія, і США. Звідси доходимо до висновку, що інтегрована Німецька держава постає повноцінним елементом у глобалізованій міжнародній системі, а в рамках замкнутої європейської системи її роль суттєво зменшується.

Зупинимось детальніше на процесі становлення Німецької держави у контексті еволюції Віденської системи міжнародних відносин. Участь Пруссії в переможній антинаполеонівській коаліції дала їй змогу увійти в коло держав, які визначали засади майбутнього світоустрою, а також здійснювати подальші дії щодо формування Німецької держави. Проте для остаточного об'єднання Німецької держави необхідно було послабити позиції Франції та Австрії, що Пруссія і здійснила у два етапи. Спочатку, заручившись підтримкою Франції, вона відтіснила Австрію із німецьких територій на Балкани, що сприяло ескалації конфлікту Австрії з Росією. Позбувшись конкурента на роль об'єднуючого центру німецьких земель, Пруссія спровокувала Францію на військовий конфлікт, втрутившись у справи традиційного французького союзника – Іспанії⁸.

На момент франко-пруської війни 1870-1871 рр. Франція опинилась у міжнародно-політичній ізоляції, оскільки Наполеон III вів політику формування сфери впливу, підтримуючи малі держави на протизагу провідним центрам сили. У цій війні Пруссія здобула Ельзас та Лотарингію, дійшла до Парижу, взяла в полон Наполеона III та здобула можливість формування Німецької держа-

ви. Ця поразка поклала край французькому впливові на землі довкола Рейну і дала Пруссії простір, щоб створити в ньому об'єднану Німеччину⁹. Росія, вважаючи корисними для себе поразки Австро-Угорщини та Франції і розглядаючи Німеччину як буфер проти потенційно небезпечної французької експансії, не намагалась перешкодити об'єднанню Німеччини¹⁰.

Стратегічна проблема Німеччини полягала у тому, що якби Франція й Росія атакували її одночасно, а Британія організувала морську блокаду, Німеччина би програла і повернулася б до хаосу, що панував у ній до 1871 року. Беручи до уваги, що Франція, Росія й Британія були зацікавлені у ліквідації Німеччини, вона мала припускати, що такий напад рано чи пізно станеться. Оскільки німці не могли битися на два фронти одночасно, вони потребували війни на витіснення, тобто атакувати Францію або Росію першими, перемогти її і тоді повернути силу в іншому напрямку – і все це до того, як британська блокада почне даватися взнаки. У такій ситуації очікуваною стратегією Німеччини була двоступенева оборона¹¹. Проте альтернативне рішення запропонував О. Бісмарк¹².

Виграшним від розташування на перетині інтересів сторін було те, що новостворена Німецька держава могла виграти від дипломатичної діяльності та створення союзів¹³. До пріоритетних партнерів Німецької імперії О. Бісмарк відносив Австрію та Росію, що вилилось у відновлення в 1879 році союзу Трьох імператорів. Продовженням політики канцлера було створення Троїстого союзу Німеччини, Австрії та Італії у 1882 році. У 1887 році держави Троїстого союзу укладають Середземноморські договори з Великобританією, а Бісмарк до того ж намагався відвернути увагу Франції від Центральної Європи і зіштовхнути її з Великобританією з приводу колоніальних володінь. Внаслідок загострення відносин Австрії та Росії на Балканах союз Трьох імператорів розпався¹⁴. А після відставки Бісмарка Вільгельм II розгорнув війну з його «русофільською спадщиною», відмовився від лінії Бісмарка на необхідність стратегічного союзу з Росією і переорієнтував німецьку зовнішню політику на Англію¹⁵.

Проте навіть не переорієнтація на Британію, а одночасна конфронтація з Британією та Росією сприяла погіршенню міжнародної політичної ситуації Німеччини. Інтереси Німеччини та Італії в Африці зіштовхнулись із традиційними інтересами Франції та Великобританії. Зокрема, Німеччина втрутилась в англо-бурську війну (1899-1902 рр.) та вступила в боротьбу за Марокко, що проявилось, зокрема, у Танжирській кризі 1905-1906 рр. та Агадирській кризі 1911 року. Німеччина також зіштовхнулася з Великобританією та Росією у Середній Азії та на Близькому Сході при будівництві Багдадської залізниці (1898 р.), яка мала сполучати Берлін через Босфор з Багдадом, розгалужуючись до Бейруту, Дамаску та Мекки на північ і до кордону з Сирією на південь. Росія остерігалась, що північ-

ний поворот дороги даватиме змогу доступу Німеччини та Туреччини до кавказького кордону, а Великобританія прагнула запобігти проникненню Німеччини у Перську затоку¹⁶. Німецька держава, створена завдяки проекції сил морської Великобританії та сухопутної Росії на європейську систему, потрапляла під загрозу поразки та знищення, воюючи з цими потугами одночасно.

Особливо загострився конфлікт між Німеччиною та Францією, оскільки він супроводжувався очевидною військовою загрозою суверенітету обох держав та ідейним компонентом. Відповідно до плану Шліффена (1905 р.), Німеччина мала б оточити французькі війська, рухаючись через нейтральні Бельгію та Люксембург, і, здобувши остаточну перемогу, направити всі сили проти Росії. Проте Німеччина, не завершивши кампанії проти Франції, вступила у війну з Росією, що передбачало війну на два фронти. Італія, яка разом з Австрією повинна була блокувати Середземне море, зволікала зі вступом у військові дії, оскільки сумнівалась в позиціях Німеччини. Хоча переорієнтація Італії частково компенсувалась союзом із Болгарією та Османською імперією, які прагнули реваншу після Балканських воєн, проблемою Німеччини було також те, що вона не мала сполучення з Османською імперією та Болгарією по суші. Натомість Франція та Росія неочікувано швидко мобілізували сили, що вилізло у затяжну позиційну війну¹⁷. Зрештою, навіть якби блицкриг проти Франції і був успішним, Німеччина мала б складнощі, воюючи з Росією, Великобританією (та США) одночасно. Баланс на користь Німеччини змінила революція в Росії та її вихід з війни, що в деяких рисах повторило зміну розстановки сил у Семилітній війні, коли нейтралітет Росії забезпечив перемогу Пруссії, яка до цього моменту зазнавала поразки. Проте вступ у війну США кардинально змінив розстановку сил у міжнародній системі.

Розглянемо вплив системи міжнародних відносин на становлення Німецької імперії і вплив Пруссії та Німецької імперії на систему міжнародних відносин.

Розвиток системи міжнародних відносин здійснював вплив на зовнішню політику Пруссії. Впродовж еволюції Вестфальської системи міжнародних відносин відбулося випадання центрів сили, що у підсумку, у Віденській системі, призвело до формування пентархії – світоустрою, що базувався на взаємодії між Великобританією, Росією, Пруссією, Австрією та Францією. Внаслідок зменшення кількості центрів сили відбулося скорочення варіантів коаліцій, збільшення взаємовпливу великих держав та, зрештою, провалу однополосної французької моделі світоустрою і формування союзу провідних гравців, до якого увійшла і Пруссія.

Хоча послаблення позицій основного ворога - Франції - та участь у системотворенні і збільшили вплив Пруссії на європейську політику, формування Німецької держави все ж ускладнювалось як сусідством з Австрією та Францією, так і загрозою

оточення в цілому. Саме тому успіх Пруссії в об'єднанні Німецької держави принесло балансування на конфлікті інтересів між провідними державами, адже хоча жодна з них і не була зацікавлена у становленні нового центру сили, проте кожна прагнула чужими силами створити противагу своїм суперникам. Не зважаючи на це, об'єднання Німеччини здійснилось лише внаслідок двоступеневого витіснення Австрії та Франції.

Ліберальні революції сприяли розпаду Священного союзу, послабленню впливу Австрії та відновленню впливу Франції на міжнародну систему, а також націєтворчим процесам на Балканах. Внаслідок Кримської війни ще більше французькі посилювалися позиції, знизилася роль Росії, а також відбулося погіршення російсько-австрійських відносин¹⁸. Все це сприяло поступовому створенню Німецької держави, оскільки дозволяло Пруссії, користуючись суперечностями між акторами, у два етапи, витіснити Австрію та Францію. Ці події мали свій вплив і на поступове руйнування міжнародного порядку та на подальше формування тих чи інших коаліцій, що в підсумку призвело до Першої світової війни.

Об'єднанню Німеччини до певної міри сприяла і політика Наполеона на повалення династій, адже, хоча вона була спрямована на утворення залежної від Франції сфери впливу на території Німеччини, вона все ж зменшила кількість незалежних суб'єктів, інтереси яких слід було враховувати у переговорному та державотворчому процесах.

Формуючись у гетерогенному середовищі колоніальних імперій з національною державою в основі, Німецька держава прагнула також постати як національна держава та колоніальна імперія. У процесі формування держави та сфер впливу Німеччина вступила в конфлікт з провідними акторами, що, разом із загостренням інших конфліктів, вилізло у Першу світову війну.

У свою чергу відбувався вплив Німеччини на Віденську систему міжнародних відносин. Зокрема, існування єдиної нормативної системи впродовж формального періоду функціонування Віденської системи міжнародних відносин можна поставити під сумнів вже хоча б тому, що після об'єднання Німецької держави у Європі змінилися як розклад сил, так і характер державних інтересів. Інтеграція центру Європи та виникнення загрози всім іншим центрам сили внаслідок здатності Німеччини завдавати ударів у всіх напрямках суттєво змінили структуру міжнародних відносин, а виникнення групи держав із революційними щодо міжнародного порядку інтересами поставило під сумнів функціонування існуючих норм міждержавної взаємодії.

Із приходом до влади О. Бісмарка та внаслідок внутрішніх проблем Австрії ініціатива у системотворенні перейшла до Пруссії. Успішні військові кампанії Пруссії проти двох основних противниць становлення Німецької держави – Австрії та Франції – призвели до зміни балансу сил на користь Німеччини, даючи їй можливість подальшого розши-

рення сфери впливу. Ці кампанії витіснили Австрію на Балкани, зіштовхнувши її з Росією, та спричинили не лише реваншизм Франції у військово-стратегічних інтересах, а й ідеологічну боротьбу між Німеччиною та Заходом, який на той час представляли модернізовані індустріальні буржуазні Франція та Великобританія¹⁹.

Іншим наслідком перемоги Пруссії над Австрією та Францією стало об'єднання Італії, оскільки вона мала ту ж геополітичну проблему, що і Німеччина – розташування на перетині сфер впливу Франції та Австрії. Саме тому Італія ставала природним союзником Німеччини, проте, зважаючи на вигоду для формування сфери впливу, під час війни вона змінила коаліцію, що зрештою не принесло їй бажаного результату.

Усвідомлюючи слабкість Німеччини у випадку оточення (коаліція Кауніца та блокада Великобританії), О. Бісмарк зосередився на формуванні союзів держав, при чому кількість німецьких союзників мала перевищувати кількість учасників будь-якої антинімецької коаліції²⁰. Наполягаючи на ролі Німеччини як мирного посередника між європейськими центрами сили, він опосередковано формував основу об'єднаної Європи, яка і на сьогодні будується навколо об'єднаної Німецької держави.

Проте відхід від справ О. Бісмарка призвів до зміни німецької зовнішньої політики. Відбулося втручання Німеччини в колоніальні суперечки Великобританії з Францією та у протистояння між Росією і Великобританією. Із союзних Німеччині центрів сили залишилась лише Австрія, яка не могла справитись із внутрішніми протиріччями. Італія, не зважаючи на зовнішньополітичні амбіції, не була досить впливовим союзником. Вона не мала достатньо ресурсу та лише формувала зовнішньополітичну стратегію, а тому не могла бути вагомою противагою Франції, Великобританії та Росії. Вільгельм II допустив у зовнішній політиці Німеччини те, чого остерігався О. Бісмарк: він пішов на погіршення відносин з Росією, яка забезпечувала позитивний для Німеччини баланс сил, і втрутився в колоніальні інтереси Британії, зблизивши її з Францією. Окрім того, він втрутився у британсько-російське протистояння у Центральній Азії. Вступивши практично одночасно в конфлікт у трьох трикутниках: Великобританія – Франція – Німеччина, Великобританія – Росія – Німеччина та Австрія – Росія – Німеччина, Німецька держава опинилась у ситуації, близькій до блокади. З виходом Росії із протистояння ситуація Німеччини суттєво покращилася, проте вступ у війну нового гравця – США – призвів до її поразки.

Аналізуючи закономірності геополітичних конфліктів у Віденській системі, доходимо до висновку, що конфлікти мали не двосторонній, а трьохсторонній характер. Зокрема, для Німеччини це буде виглядати так: Німеччина-Франція-Британія, Німеччина-Франція-Австрія, Німеччина-Австрія-Росія, Німеччина-Британія-Росія. При цьому кожен трикутник потенційної конфліктної взаємодії має 2

спільні грані з двома іншими трикутниками конфліктної взаємодії за участю Німеччини. Ми отримуємо можливість скласти трикутники в єдину геометричну фігуру, де Німеччина розташовується на перетині конфліктів за участю чотирьох інших гравців.

Розглядаючи всі можливі коаліції і виходячи з аналітичних моделей, бачимо, що взаємодії по певних гранях і у певних трикутниках не були реалізовані у Віденській системі. Проте аналіз Вестфальської системи та подальше вивчення європейської політики дають змогу допустити, що взаємодії у певних коаліціях вже відбулись і дали свої наслідки до Віденського конгресу, або ж будуть реалізовані на подальших етапах розвитку міжнародної системи, проте геополітичну роль Британії перейняли США, а замість Австро-Угорщини у міжнародних відносинах виступає дезінтегрована Центрально-Східна Європа, яка, втрапивши суб'єктність в якості центру сили, продовжувала виконувати свою геополітичну функцію. Звідси можемо зробити висновки, що не лише полюсність, а й взаємодія геополітичних просторів справляла вплив на еволюцію міжнародної системи.

Щоб екстраполювати модель на різні історичні проміжки і простежити ключові риси впливу геопросторів на міжнародну систему, які в різні історичні періоди були представлені різними державними утвореннями, доцільно вдається до формалізованих назв геопросторів. Визначимо спочатку п'ять основних геопросторів як «море» (Великобританія, згодом США, ширше – ще і північноєвропейські островні держави), «сушу» (Росія, СРСР), «центр» (Пруссія, Рейнський Союз, Німецький Райх, Ваймарська республіка, ФРН та НДР, об'єднана Німеччина; геополітично до центру доцільно віднести також Італію), «напівморе» (у нашому дослідженні – Франція; більш широко можна розглядати також інші європейські держави, які поєднували елементи морських та континентальних інтересів) і «напівсушу» (держави, що відмежовують «сушу» від «центру», не допускаючи їх злиття; у нашому дослідженні – Австро-Угорщина, згодом держави Центрально-Східної Європи та Балканського півострову; ширше можна розглядати держави Балто-Чорноморського поясу загалом). Коаліції держав, які представляли ці геопростори у той чи інший історичний період, можна умовно вважати геопросторовими конфігураціями міжнародної системи (без урахування співвідношення сил). Послугуючись даними категоріями, можна простежити і схематично зобразити аналогію геопросторивих конфігурацій у ключових для німецького націєтворення системних трансформаціях, а також простежити, як вибір акторами тої чи іншої геопросторої стратегії вплине на подальші трансформації міжнародної системи.

Тоді формування Німецької держави як інтеграційного центру постає закономірністю еволюції системи міжнародних відносин. Сама еволюція міжнародної системи постає не сумою розмежова-

них хронологічних відрізків, а взаємозалежністю процесу і структури, синергією взаємозумовлених процесів, одним із яких є становлення і розвиток Німецької держави.

¹ Deutsche Geschichte in Quellen und Darstellung / [A.R. Müller, R. Bruch, B. Hofmeister (Hrsg.)]. – Stuttgart: Reclam, 1995–2002. – Band 8: Kaiserreich und Erster Weltkrieg. 1871–1918. – 2002. – 511 s.

² Buch F. Grosse Politik im Neuen Reich: Gesellschaft und Aussenpolitik in Deutschland 1867–1882 / Florian Buch. – Kassel: Kassel University Press, 2004. – 735 s.

³ Лиддел Гарт Б. Правда о Первой мировой / Б.Г. Лиддел Гарт. – М.: Эксмо, 2009. – 480 с.

⁴ Зайончковский А.М. Первая мировая война / А.М. Зайончковский. – Санкт-Петербург: Полигон, 2000. – 878 с.

⁵ Баев В. Политические и правовые взгляды канцлера Германии Бисмарка / В.Г. Баев // Государство и право. – Москва, 2008. – № 6. – С. 88-94.

⁶ Фрідмен Дж. Німецьке питання [Електронний ресурс] / Дж Фрідмен // Незалежний культурологічний часопис «І». – 2010. – №60. – Режим доступу до тексту: <http://www.ji.lviv.ua/n60texts/friedman.htm>. (Дата звернення 23.01.2015).

⁷ Коппель О. Віденська система міжнародних відносин [Електронний ресурс] / О.А. Коппель, В.В. Копійка // Системи міжнародних відносин. - Центр дослідження міжнародних відносин. – Режим доступу до ресурсу: <http://edu.cirs.kiev.ua/rozdil-iii.html>. (Дата звернення 23.01.2015).

⁸ Русско-германский союз по Бисмарку [Електронний ресурс] // Всемирная история в лицах. – Режим доступу до ресурсу: <http://viv1.ru/bismark/souyz.php>. (Дата звернення 23.01.2015).

⁹ Коппель О. Віденська система міжнародних відносин...

¹⁰ Фрідмен Дж. Німецьке питання...

¹¹ Фрідмен Дж. Німецьке питання...

¹² Івасюк Г. Роль Отто фон Бісмарка у формуванні концепції зовнішньої політики Німеччини / Г.О. Івасюк // Актуальні проблеми зовнішньої політики України: Матеріали п'ятої міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених, присвяченої 20-й річниці незалежності України, Чернівці, 4–5 листопада 2011. – Чернівці, 2011. – С. 82-84.

¹³ Баев В. Политические и правовые взгляды канцлера Германии Бисмарка ...

¹⁴ Коппель О. Віденська система міжнародних відносин...

¹⁵ Русско-германский союз по Бисмарку...

¹⁶ Леонтьев М. Большая Игра. Британская империя против России и СССР / М.В. Леонтьев. – М.: Астрель, Спб.: Астрель, 2012. – 347 с.

¹⁷ Зайончковский А. Первая мировая война ...; Лиддел Гарт Б.Г. Правда о Первой мировой ...

¹⁸ Коппель О. Віденська система міжнародних відносин...

¹⁹ Коппель О. Віденська система міжнародних відносин...

²⁰ Коппель О. Віденська система міжнародних відносин...

УДК: 327:061.1ЄС «198/199»

© Любов Мельничук
(м. Чернівці)

ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО БУДІВНИЦТВА В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ЗМІН КІНЦЯ 80-х – початку 90-х років ХХ століття

У статті досліджено геополітичні зміни кінця 80-х – початку 90-х років ХХ століття, що вплинули на подальші інтеграційні процеси у Європі. Автор аналізує зміни в системі міжнародних відносин, пов'язані з розпадом ОВД, СРСР та об'єднанням Німеччини, що стало одним із чинників прискорення економічної і політичної інтеграції Європи й трансформації Співтовариств у Європейський Союз. Висвітлено військовий вимір інтеграції у Західній Європі та питання спільної оборонної політики.

Ключові слова: Західноєвропейський союз (ЗЄС), європейська інтеграція, ОВД, об'єднання Німеччини, Рада Європи, Кувейтська криза.

Lubov Melnychuk. Prospects of European construction in conditions of geopolitical changes in the end of 80s – early 90s of XX century. The article deals with the problem of geopolitical changes in the end of 80s – early 90s of the XX century that influenced the further integration process in Europe. The author analyzes the changes in international relations associated with the collapse of the Warsaw Pact, the

Soviet Union and the unification of Germany, which was one of the factors accelerating economic and political integration of Europe and transformation Communities into the European Union. The author analyses the military dimension of integration in Western Europe and the issue of a common defense policy.

Key words: Western European Union (WEU), European integration, The Warsaw Treaty Organization, the unification of Germany, the Council of Europe, the Kuwait crisis.

Любов Мельничук. Перспективи європейського будівництва в умовах геополітичних змін кінця 80-х – початку 90-х років ХХ століття. В статті досліджено геополітичні зміни кінця 80-х – початку 90-х років ХХ століття, що вплинули на подальші інтеграційні процеси у Європі. Автор аналізує зміни в системі міжнародних відносин, пов'язані з розпадом ОВД, СРСР та об'єднанням Німеччини, що стало одним із факторів прискорення економічної і політичної інтеграції Європи та транс-